

UTGES AV FÖRENINGEN NORDISKA PAPPERSHISTORIKER

Lyckad IPH-kongress i Stockholm och Uppsala

Deltagarna i IPH-kongressen samlade vid Carl von Linnés sommarhus i Hammarby utanför Uppsala.

Den 29e IPH-kongressen med NPH som värd blev, enligt samstämmiga synpunkter, välarrangerad med ett omfattande och intressant program. Vi publicerar två rapporter från kongressen. Anna-Grethe Rischel skriv-

er i dagboksform om sina intryck och Keld Dalsgaard Larsen rubricerar sin artikel "Papirhistorie – Mellem videnskap og lidenskap".

Sidorna 3 och 5

Ordförandeskiften i NPH och IPH

Vid årsmötet i maj valdes Jan-Erik Levlin, Finland, till ny ordförande i NPH. Vidare invaldes tre nya styrelseledamöter. Även i IPH har det blivit ordförandeskifte. Ny ordförande är Anna-Grethe Rischel, som också är vice ordförande i NPH.

Fr.v: Göran Wohlfahrt, avgående ordförande i NPH, Josef Dabrowski, avgående ordförande i IPH, Anna-Grethe Rischel och Jan Erik Levlin.

Nordiska Pappershistoriker (NPH)

Föreningen Nordiska Pappershistoriker (NPH) är en ideell förening med uppgift att främja intresset för pappershistoria i Norden. Föreningen uppmuntrar och stimulerar forskning om och dokumentation av lump och dess beredning, tillverkningsprocesser, redskap som valskistor, kypor, formar och guskredskap. Andra intresseområden är historia om bruksmiljöer och människorna vid pappersbruken, papperets användning och distribution. Vattenmärkning och datering med hjälp av pappersegenskaper är liksom papperskonservering och konstnärligt bruk av papper andra exempel på föreningens intresseområden.

Ordförande: Jan-Erik Levlin,
Tel: +358-9-511 60 49

Sekreterare: Per Jerkeman,
Tel: +08-642 51 33

Medlemsärenden och kassör:
Richard Kjellgren
Tel: +08-519 553 14

Medlemskap kan tecknas genom inbetalning av medlemsavgiften till NPHs postgirokonto 85 60 71-6 i lokal valuta. I Danmark kan inbetalning ske till postgironummer 0283 4900561, Anna-Grethe Rischel, märk talongen NPH-kontingent.

Avgifter: Enskild medlem: 200 kr,
Institutioner: 400 kr,
Företag: 900 kr

NORDISK PAPPERSHISTORISK TIDSKRIFT

Årgång 37, 2008 nr. 2

Utgivare: Föreningen Nordiska Pappershistoriker

Org.nr: 887501-3628

Postgiro: 85 60 71-6

Redaktör och ansvarig utgivare:
Börje Dahlin, BgD-information
Tegnergatan 24

856 43 Sundsvall, Sverige

Tel och fax: +46 60 61 07 78

Mobil: 070-347 38 21

E-post: bgd-info@work.utfors.se

Material: bosse@mellerstedt.se

Hallstahistoria

Två unga studerande vid KY-utbildningen inom Byggnads- och Industriminnesvård i Västerås – Helena Lundgren och Lena Knutson Udd – gjorde 2006 sitt examensarbete om Hallsta Pappersbruk. Detta blev så lyckat att de av bruksledningen fick i uppdrag att utvidga examensarbetet och ge ut det i bokform. Resultatet har blivit en mycket vackert formgiven bok, tryckt på ett av landets främsta boktryckerier som kom ut hösten 2007. Att bruket tog detta ambitiösa initiativ länder den förre platschefen Per Bjurbom all heder. Dagens brukschefer har vanligen ett mycket begränsat intresse för sitt bruks historia.

De båda författarna – och tillika duktiga fotograferna – ger en fyllig beskrivning av bakgrunden till brukets tillkomst och av dess utveckling fram till idag. Varje del av processen får en grundlig genomgång – pedagogiskt och lättbegripligt. Leverantörernas insatser finns också med. Vad som möjligen saknas är människorna bakom verket; Carl Wahrens betydelse framgår naturligtvis, men alla duktiga ingenjörer som gjorde bruket till tekniskt ledande inom många områden har inte fått plats.

Boken avslutas med en vacker och pedagogisk bildserie som visar dagens bruksmiljöer.

Per Jerkeman

Pappershistoria

Papperet uppfanns för ca 2000 år sedan, till Europa kom det inte förrän under medeltiden. I Sverige börjar vi använda papper först under 1300-talet.

Det första papperet

För ca 2000 år sedan uppfanns papperet i Kina. Tidigare har man skrivit på sidentyg, vilket är ett ganska dyrt material. Vem som kommer på att göra det allra första papperet vet man inte, men en man vid namn Ts'ai Lun vidareutvecklar idén. I en rapport till den kinesiska kejsaren år 105 e. Kr beskriver han hur papper tillverkas av trädbark, hampa, trasigt tyg och fisknäta.

Det äldsta kinesiska papperet som finns bevarat är från år 8 f. Kr och är tillverkat av lin. På papperet finns flera kinesiska skrivtecken och man tror att det är rester av ett brev. Pappersfragmentet hittades i augusti 2006.

PAPPERETS VÄG ÖVER VÄRLDEN

Papperet kommer till Europa

Kunskapen om papperstillverkning förs så småningom vidare från Kina till Korea och Japan. Under 700-talet sprids tekniken till Samarkand, som kommer att bli centrum för papperstillverkningen under lång tid.

De första europeiska pappersbruken startas i Italien och Spanien på 1200-talet. I början av 1400-talet uppfanns boktryckarkonsten och då ökar också efterfrågan på papper.

Bild & källa:
Tumba Bruk

Dagbogsberetning om IPH/NPH kongressen i Stockholm og Uppsala

Ann Hallströms udstilling af et vandmærke tiltrak stor opmærksomhed hos Denis Peaucelle, Gisela Mandl og Jos De Gelas, mens Martin Cuppen må vente, til de andre flytter sig.

AV Anna-Grethe Rischel

Mandag d.26/5 2008

STFI Packforsk

Som lovet af Göran Wohlfahrt kunne vi indlede NPH's årsmøde i Sverige i det dejligste forårsvejr med en velbesøgt generalforsamling i STFI's smukke lokale i Stockholm.

Vi måtte tage afsked med Claes Eke-roth og Anna-Grethe Holm Olsen som vores mangeårige revisorer og vores trofaste norske medlemmer Edgar Ytteborg og Nanina Løken, men vi kunne samtidig byde velkommen til Kari Greve som nyt norsk styrelsesmedlem og til Helene Sjunnesson som nyt svensk medlem. Jan-Erik Levlin blev valgt som ny ordfører og præsident for NPH og afløser for Göran Wohlfahrts 9-årige virke som foreningens ordfører. Styrelsen blev igen fuldtallig ved valg af Per Jerkeman som sekretær, Richard Kjellgren som kasserer, Sanny Holm og Bertil Mark som revisorer og med

vores tidligere kasserer, Henrik Es-sén som revisorsuppleant, mens jeg fortsatte endnu et år som vice-ordfører. De afgående styrelsesmedlemmer Keld Dalsgaard Larsen og Esko Häkli genvalgtes og Björn Krogerus indtrådte som suppleant, og til valgnævnet blev Bertil Mark, Jan Frederik Boethius og Göran Wohlfahrt udpeget.

Jan-Erik Levlin takkede Göran Wohlfahrt for hans store engagement som NPH's præsident og for hans initiativ til at vores forening skulle være vært for den 29. internationale papirhistorikerkongres i Stockholm og Uppsala de følgende dage.

Det har været en krævende opgave for programkomiteen under Jan-Erik Levlin's engagerede ledelse og for organisationskomiteen, som Lennart Eriksson mestrede at koordinere med mange bolde i luften; resten af styrelsen assisterede efter bedste evne i det lange og spændende forløb, som det var at organisere IPH-kongressen. Takket være velvillig fondsstøtte fra svenske fonde og med møder, e-mails og mange arbejdstimer havde vi et velfungerende netværk, og alt var klar til åbningen af

kongressen den følgende dag samtidig med, at den Svenske Pappers-och Cellulosaingenjörsföreningen SPCI kunne fejre sit 100-års jubilæum med et stortilet program i tre dage.

Tirsdag d.27/5

Älvsjömässan og Kungliga Myntkabinettet.

Session 1: "The Birth of an Industry - from Forest to Paper during the 19th Century".

NPH- og IPH-deltagerne var med til SPCI's festlige åbningsprogram i Älvsjömässan, hvor det strømmede ind med folk, som målrettet gik i takt til jazz-orkestrets toner gennem den store kongresforhal. Registreringen af IPH-kongressens deltagere fra 20 nationer foregik problemløst og så professionelt ved skranken, at andre naturligt søgte hen for at få information om SPCI hos Karin Hagy, vores kongressekretær. Efter lunch startede IPH-kongressen med Session 1, hvor der var indbudt en række skandinaviske foredragsholdere. Kongressens titel var det gennemgående tema for kongressen, men det blev

især belyst i denne session som en fornem indledning til den 29. IPH-kongres.

Om aftenen fortsatte programmet med en inspirerende omvisning på Kungliga Myntkabinettet, efterfulgt af en udsøgt buffet samme sted af de fineste skandinaviske specialiteter. Det var virkelig en festlig begyndelse på IPH-kongressen, og det var tydeligt at mærke på den gode stemning og kontakten mellem IPH- og NPH-deltagerne, som berskede allerede fra den første dag.

Onsdag d. 28/5

Riksarkivet og Etnografiska Museet

Session 2: Historical aspects on the development of paper grades and qualities.

Session 2.1: Classification of paper grades.

Session 2.2: Paper performance.

Onsdagens program var omfattende, så derfor startede dagen tidligt med bus-transport til Riksarkivet, hvor formiddagen var helliget Session 2's foredrag. NPH-organisationen havde valgt at kongressproget skulle være engelsk, og takket være summaries på engelsk, tysk og fransk, som blev uddelt til kongresdeltagerne ved registreringen, kunne alle orientere sig om emnerne. Vi kan se frem til at studere alle foredrag i deres helhed, når IPH-kongressbogen udkommer i begyndelsen af næste år, og derfor går jeg i denne beretning ikke nærmere ind på de enkelte foredrag.

Efter lunch-pausen på en nærliggende restaurant fortsatte dagens program med 1. arkivar Karin Borgkvist-Ljungs orientering om Riksarkivet, efterfulgt af 1. konservator Anna Forsnäs' informationer om arbejdet med konservering af samlingerne, inden vi kom ind i læsesalens udstilling af manuskripter og af vandmærkesamlinger. Her glemte alle straks tid og sted som sædvanlig.

Kaffepausen kunne dog lokke deltagerne tilbage til virkeligheden og til IPH's generalforsamling, hvor Claire Bustarret som ordstyrer guidede os smertefrit gennem programmet. Også i IPH måtte vi sige farvel til vores polske præsident, Józef Dabrowski og jeg blev valgt som den første IPH-præsident fra Skandinavien. Som nye æresmedlemmer valgtes Susanne Ackerson-Addor fra Schweiz, Elaine og Sidney Koretsky fra USA og IPHs kasserer Alphonse Radermecker fra Belgien. Desværre kunne kun Elaine og Sidney Koretsky være til stede, og de modtog de smukke di-

plomer fra Józef Dabrowski.

Som kommende kongreskoordinator præsenterede Claire Bustarret sin og Denis Peaucelles foreløbige og meget lovende program for IPH kongressen i 2010, som vil finde sted i september i Angoulême i Sydfrankrig, hvor både ny og gammel papirindustri er rigt repræsenteret.

Vejret var stadig utrolig dejligt, da vi om aftenen ankom med bus til Etnografiska Museet og blev modtaget af direktøren for Sven Hedin samlingen, Håkan Wahlquist. Programmet omfattede både Håkan Wahlquist's foredrag om Sven Hedin sammen med en mindre udstilling af hans berømte samling af centralasiatiske manuskripter, et dejligt krydret etnisk måltid og adgang til selve udstillingen af Hedins ekspeditioner. Jeg tror, at alle fornemmede den helt særlige stemning, som dette museum rummer af formidling og eventyr om fremmede nationer, og også her var det svært for deltagerne at løsrive sig, men der ventede et langt program den næste dag.

Torsdag d. 29/5

Linnés Hammarby, Carolina Rediviva og Skokloster

Kun få dage efter Linnés fødselsdag d. 23. maj ankom vi i strålende solskin og rigtig højsommervejr til hans sommerbolig i Hammarby. Året før havde der i Uppsala og mange andre steder været stor festivitas i anledning af 300-året for Linnés fødsel, og festlighederne fortsatte ved vores ankomst. Vi blev budt velkommen af Linné selv i skikkelse af en meget kompetent dramatisker, som fængslende fortalte om "sit liv og virke", inden han viste rundt i den smukke bolig med kolorerede botaniske kobberstik som tapet i Linnés soveværelse. Der var en behagelig temperatur i det store træhus i to etager, hvor der i sin tid må have været liv og røre med en stor børneflokk, tjenestefolk og studenter fra Uppsala, som blev undervist i det lille raritetskabinet på bjerget bagved huset. Der var rig lejlighed til at gå rundt i de dejlige omgivelser med vilde blomster og mange forskellige træer og planter, hvor små skilte med latinske plantnavne viste, at Linnés ånd var til stede i den systematiske og smukke botaniske beplantning i den dejlige svenske natur.

Berigede af indtryk fortsatte vi til Uppsala, hvor der ventede endnu en vel

tilberedt lunch på den hvide restaurant "Flustret", hvor Uppsala-studerne traditionelt holder sammenkomster om foråret. Vi blev vel modtaget af Per Cullhed, chef for bibliotekets kulturarvsafdeling, og fra "Flustret" var der kun kort at gå til Carolina Rediviva, Uppsalas universitetsbibliotek.

I den smukke bibliotekssal med reoler fra loft til gulv og store glober berettede overbibliotekar, professor Ulf Göranson om bibliotekets historie og den fornemme samling af bogbind i salen. Vi havde rig lejlighed til bagefter at studere de fremlagte bøger nærmere. Det var igen svært at forlade bøgerne, men programmet omfattede også besøg på konserveringsværkstedet og omvisning af Per Cullhed i den netop åbnede nye udstilling med klenodier og fornem formidling af papiret, bogen og grafikens historie.

Efter en bustur gennem det smukke landskab nåede vi frem til Skokloster, som blev endnu en betagende oplevelse for os alle. Vores betænksomme organisationskomité havde også her sørget for vores velbefindende ved at servere dejligt, koldt mineralvand på slotstrappen ved den solbeskinnede Mälaren. Vi fortsatte med en spændende omvisning i det store slot med Carl Gustav Wrangels omfattende samlinger af våben, gobeliner og malerier og i slottets øverste etage ventede den overvældende samling af bøger, som havde særlig interesse for os.

Konservator Ann Hallströms levende gennemgang af samlingernes historie førte os ind i en sand Aladdins hule, hvor rum efter rum var fyldt med bøger i luftige tremmereoler, hvor pergamentbind var dominerende. Bogsamlingerne havde i århundreder fulgt slottets naturlige klima, som det vekslede med årstiderne uden klimastyring eller opvarmning, og her måtte man indstille sig på en speciel og passiv bevaringsproblematik og anvende erfaringerne fra sådanne vilkår til ny viden indenfor magasinering og arkivering af papir.

Hvad kunne registreringen af vandmærkerne i disse samlinger ikke fortælle om handel med papir i den urolige tid i Europa, præget af store krige? Et enkelt eksempel var fremlagt til nærmere undersøgelse, og det blev studeret med stor iver. Fyldt med indtrykket af bibliotekets skatte fortsatte omvisningen i slottets mange rum, udsmykket med hollandske gyl-denlædertapeter, malerier, gobeliner

og møbler, og derfor gjorde kontrasten til den store vestfløj et så uudsletteligt indtryk. Af mangel på kapital var byggeriet stoppet midt i indretningen af denne fløj efter Wrangels død 1676, og mens aftensolen skinnede ind af vinduerne i det store, tomme rum kunne vi fra gulvet i nederste stokværk uden etageadskillelser se lige op i den fantastiske tagkonstruktions bjælker. Kun hullerne i murværket viste, hvor gulvbjælkerne skulle have været, og tiden stod stille her.

Det gjorde den heldigvis ikke i Skoklosters Wårdshus, hvor man stod parat med en udsøgt konference-middag, som blev nydt i fulde drag, kun afbrudt af taler, inden bussen bragte os tilbage til Stockholm i god behold.

Fredag d.30/5

STFI-Packforsk, Svenska Träforskningsinstitutet

Session 3: The techno-economical development of the paper industry during the 19th century.

Session 3.1: Development of papermaking technology.

Session 3.2: Paper industry development in different regions.

Session 4: Historical perspectives.

Denne dag var de sidste to sessioner henlagt til det store auditorium på STFI-Packforsk, og selvom det var et omfattende program, herskede der stor lydhørhed og koncentreret opmærksomhed blandt alle – både tilhørere og foredragsholdere. Det var meget inspirerende at opleve, og der udspandt sig spændende diskussioner efter de forskellige foredrag. Takket være Inge van Wegens tekniske snilde og hjælpsomhed fungerede alt teknisk udstyr trods de komplikationer, som opstod blandt andet ved at jeg som chairman fik slukket for computeren i stedet for at åbne den næste power point præsentation..

Efter en dejlig lunch på den nærliggende restaurant fortsatte vi med kongressens sidste session, som i de to præsentationer om papirhistorie, dels fra Sydamerika og dels fra Asien understregede det internationale kendetegn for hele programmet. Hvad kunne være mere inspirerende end at lytte til foredrag om Mayaerne og vandmærkestudier af papir fra spaniernes nye verden og følge med Elaine og Sidney Koretsky i Dard Hunters fodspor.

Udstillingen af Dard Hunter bøger i Troedssons bibliotek vekslede med

Tumbas papirmester demonstrerede håndværket og et af de mange vandmærker fra papirmuseet.

forevisningen af STFI's store hal med EuroFEX Pilot papirmaskinen med formindsket bredde og længde, hvor forsøg med nye papirprodukter kunne gennemføres med et lukket kredsløb af vandforbruget uden cirkulation af pulpen og med mulighed for forøgelse af hastigheden. Professor Gunnar Svedberg og hans medarbejdere gav os med en række foredrag et lille, men svimlende indblik i STFI's fremtidsforskningsprojekter, hvor man arbejder målrettet med bæredygtigheden af udnyttelse af træ lige fra træet plantes til det ender som et færdigt produkt, og om den udvikling, der her er i gang med nye anvendelser af selve fibermassen og af træ. Träforskningens betydning for den globale klimaproblematik blev klart perspektiveret af direktøren for Skogsindustriene, Marie S. Arwidson, så alle kunne forstå budskabet, og jeg håber at STFI-Packforsk forskningsresultater bliver repræsenteret ved næste års klima konference i København. Jeg kunne ønske, at det også var muligt at publicere disse STFI foredrag i NPH-Nytt eller i IPH-kongresbogen.

Lennart Eriksson og Karin Hagy havde igen sørget for at vi ikke kun skulle have åndelig føde, og kongressens officielle program sluttede med et velkomment traktement.

Lørdag d. 31/5

Tumba papirmuseum

Næsten halvdelen af kongresdeltagerne kunne heldigvis deltage i besøget

på Tumba papirmuseum, hvor vi fortsatte med at lære nyt om papirmagerhåndværket. Den svenske Riksbanken valgte i 1754 at der skulle oprettes en papirmølle i Tumba til produktion af seddelpapir. For at undgå forfalskninger af pengesedlerne krævedes der en helt ny teknologi, og derfor blev der indkaldt hollandske papirmestre, som besad denne viden. Den lokale arbejdskraft blev oplært af hollænderne i Tumba, som lå i passende afstand fra Stockholm, og på museet fik vi et levende indtryk af det miljø og den dagligdag, der i sin tid havde hersket med hårdt arbejde fra morgen til aften for de mange familier, som virkede under tidens trange boligforhold med støjen fra tidlig morgen fra stampeværket i ørene. Udstillingen formåede fint at skildre, at dagligdagen ikke var så idyllisk som i dag, hvor vi vandrede rundt mellem de smukke, solbeskinnede hygninger. Der var så megen information i udstillingen, at det slet ikke var nok med de timer, vi var der, så der vil være en meget god grund til at vende tilbage til pappersmästaren Gunnar Ståhl, Richard Kjellgren og Tumba museet igen.

Se også Museumsinspektør Keld Dalsgaard Larsen anmeldelse af IPH kongressen på www.papirmuseet.dk, som er Silkeborg papirmuseum "Bikubens" hjemmeside.

PAPIRHISTORIE

Mellem videnskab og lidenskab

IPH'S 29. KONGRES

Från IPH – kongressens besök vid Riksarkivet.

måske en bibel og en katekismus af papir i hjemmet – og det var så det. Noget egentligt årligt forbrug af papir var der slet ikke tale om før hen imod slutningen af 1800-tallet. Papiret hører til den moderne verden med aviser, bøger, breve, tapeter, papiremballage osv. osv. I 1900-tallet gik det kun en vej: fremad. Og i dag bruges der i gennemsnit på verdensplan 56 kg. pr. år pr. indbygger. Men papirforbruget er meget ujævnt fordelt med USA i toppen med over 300 kg pr. indbygger pr. år, mens tallene for lande som Kina, Indien og Senegal er henholdsvis 4,5 kg., 7 kg. og 3 kg. Tal der må give papirindustrien masser af tro på fremtiden: Tænk sig når f.eks. Kinas og Indiens nyrige middelklasse for alvor inddrager papiret i deres forbrug. Der er således ingen grund til bekymring – papiret er kommet for at blive. Også i fremtiden.

IPH – den internationale forening af papirhistorikere – holdt kongres i maj 2008 i Stockholm. IPH holder kongres hvert andet år, og denne 29. kongres blev holdt under titlen: **The Birth of an Industry – from Forest to Paper during the 19th Century.**

IPH udspringer af papirhistorikeres interesse for vandmærke i det gamle håndgjorte papir. Vandmærkeforskningen er en lille specialvidenskabelig gren – eller lidenskab – som også er kendt under navnet filigranlogi. Med årene er IHP's interessefelt blevet papirhistorie i al dens kompleksitet.

IPH's 29. kongres var en forbløffende event med blandt andet følgende ingredienser: videnskab, performance, lidenskab, nydelse og big business. Og internationalt samvær med deltagere fra Sverige, Norge, Finland, Danmark, Tyskland, Rusland, Estland, Letland, Slovenien, Østrig, Schweiz, Holland, Belgien, Frankrig, Italien, Spanien, England, Canada, USA og Kina. Konferencensproget var engelsk – i alle nationale nuancer. Papirhistorikere er en sammensat gruppe af historikere, naturvidenskabsfolk, arkivfolk, museumsfolk, konservatorer og industrifolk. Alle sammen med en lidenskab

for papir og papirhistorie. Fra Silkeborg deltog museumsleder Bent Schmidt Nielsen og museumsinspektør Keld Dalsgaard Larsen.

NPH – den nordiske forening af papirhistorikere – stod for konferencen, og den blev afholdt i forlængelse af Svenska Pappers- och Cellulosaingenjörs (SPCI) 100 års jubilæumskongres. Resultatet var imponerende. Det er umuligt at sammenfatte konferencens mange forelæsninger og drøftelser, men her skal fremhæves nogle enkelte temaer:

DET PAPIRLØSE SAMFUND

Det papirløse samfund hører fortiden til. Ikke fremtiden. Flere forelæsninger gav nogle fine historiske og aktuelle indblik herom. For 200 år siden var verdenen stort set papirløs. Papir var en sag for statsadministration og en forsvindende lille eksklusiv kreds af velhavere. Den jævne dansker havde

SKOV OG PAPIR

Papirproduktionen eksploderede i og med industrialiseringen. Frem til 1800 var produktionen kvantitativt begrænset – og råstoffet var hør og bomuld. I løbet af 1800-tallet stiger behovet for papir, og det giver et problem med hensyn til råstoffet: Der er simpelthen ikke nok hør og bomuld. Noget må gøres. Løsningen kommer med det nye råstof: træmasse og træcellulose, som vinder frem i de seneste årtier af 1800-tallet.

På konferencen var der forelæsninger om de svenske skoves betydning for papirindustrien. Og det var et interessant eksempel på historiens kompleksitet. De svenske skove havde frem til ca. 1800 været en forudsætning for en stor svensk jernproduktion, men under den tidlige industrialisering lancerer englænderne den nye tids energikilde: stenkullet. Hermed bliver den svenske trækulproduktion

potentielt gårdsdagens energikilde. Og pludselig står Sveriges skove og mangler anvendelsesmuligheder. Noget må gøres. Og det bliver til udviklingen af råstof til papirfremstilling. En fascinerende historie.

Jeg fornemmede på konferencen, at man nok ikke vil stadfæste træmassens indmarch slet så tidligt, som man normalt gør. Det kan også sammenholdes med jagttagelser fra Silkeborg. De forenede Papirfabrikker blev dannet i 1889 og begyndte med at lukke Silkeborg Papirfabrik. Det skabte debat. De forenede Papirfabrikker foreslog så at etablere en træcellulosefabrik i Silkeborg. Men det ønskede bystyret ikke. De forenede Papirfabrikker droppede også hurtigt den ide og genåbnede Silkeborg Papirfabrik i 1894 som koncernens finpapirfabrik. De forenede Papirfabrikker havde i 1889/1890 troet på en dansk træcellulosefabrikation – men allerede et par år efter var den tanke urealistisk på grund af de øvrige nordiske landes kolossale udvikling på dette område i disse år.

Konferencen besøgte den svenske skovindustri forskningscenter (STFI-Packforsk), og man fik et levende indtryk af skovindustriens vilje til nyskabelse. Der tales nu ikke så meget om "pulp" (råstof) eller papir – men om fiberproduktion. Til alle mulige formål. Det er big business – svenske eksportindtægter på 180 milliarder svenske kroner. Skovindustrien i Sverige ønsker at lancere sig som en miljø- og klimabevidst industrigren med et enormt potentiale. I Sverige og i EU. Om føje år er papirproduktion nok blot en ud af mange aspekter i fremtidens fiberproduktion.

VANDMÆRKER

Ingen IPH konference uden forelæsninger om vandmærker. Det er foreningens oprindelige emne, og det er fortsat omgæret med megen pietetsfølelse. Mit indtryk er, at vandmærkeforskningens tidligere store forventninger til snart gennembrud er blevet afløst af mere afdæmpede ambitioner. Den nye it-teknologi har givet helt nye muligheder for filigranlogien. Muligheden for at præsentere viden om og eksempler på vandmærker på internettet ligger lige for.

Med massiv EU-støtte er en række europæiske institutioner gået sammen i projekt Bernstein om præsentation af gamle vandmærker. Tidligere tiders skænderier om den eviggyldigt sande måde at præsentere de gamle

vandmærker på er nu afløst af yngre kræfters mere pragmatiske løsningsmodeller ved hjælp af ny teknologi. Mere herom kan læses på hjemmesiden www.bernstein.oeaw.ac.at

ASIATISK PAPIR

IPH's faglige udspring i ældre europæisk håndgjort papir går hånd i hånd med en stærk interesse for asiatisk håndgjort papirfremstilling. På Stockholm-konferencen var der flere vægtige forelæsninger om asiatisk papirfremstilling, blandt andet om mødet mellem japansk og europæisk papir, om tibetansk papir og forskelle mellem gammelt japansk og kinesisk papir.

Historisk er Dard Hunter (1883-1966) en hovedfigur i denne interesse. Under konferencen var der præsentation af en lille bogsamling af Dard Hunter, hvor han selv har stået for det hele: indsamling af viden, formuleringen, produktionen af trykpapiret (håndgjort) og selve trykningen. Det er i sandhed eksklusive bøger. Konferencen sluttede af med "A tribute to Dard Hunter" ved Elaine Koretsky. Vi kom her tæt på de asiatiske traditioner – som også i sig selv er et komplekst fænomen i forandring. Filmforevisningen viste således, at papirmagerne i Vietnam og Bangkok er kvinder – hvorimod papirmagerne traditionelt i Europa, Japan og Korea er mænd.

Konferencen kunne således slutte af med visheden om papirhistoriens storhed og omfang.

IPH I FREMTIDEN

IPH's medlemmer har interessen og lidenskab for papir og papirhistorie som udgangspunkt. Foreningen

er imidlertid også under forandring. Gamle temaer toner hen, mens nye vinder frem. Industrisamfundets papirproduktion var i Stockholm mere markant på dagsordenen end normalt. Det er glædeligt, men hermed afdækkes blot endnu et enormt forskningsunivers inden for papirhistorien. Uendeligt og uoverskueligt. Nogle kunne måske tro, at papirhistorie er så speciel, at det må være enkelt at gå til. Det er langt fra tilfældet. Papirhistorie kan igen inddrages i masser af specialer. Overblikket er nærmest umuligt at skaffe sig. IPH gør et ihærdigt forsøg på at samle alle de spredte entusiaster inden for papirhistorien – hvert andet år.

IPH valgte på kongressen ny præsident. Josef Dabrowski (Polen) ønskede at trække sig fra posten efter fire år, og som ny præsident blev Anna-Grethe Rischel (Danmark) valgt. Hermed har IPH fået sin første kvinde og skandinav som præsident.

Kongressen tog med tak imod et tilbud fra den nystiftede franske forening for papirhistorikere om at holde IPH's 30. kongres i Angoulême i Frankrig i 2010.

MERE

Interesserede i konferencens program m.m. henvises til IPHs hjemmeside: www.paperhistory.org. Kongressens mange forelæsninger skulle efter planen foreligge i bogform i løbet af 2008.

TAK

Tak til NPH og de svenske værter for en flot kongres – velplanlagt ned i mindste detalje. Selv vejret var fantastisk.

Kongressens dejlige stemning fremgår tydeligt af Lennart Erikssons udskænkning til alle på trappen til Skokloster.

Ny ordförande i NPH och tre andra nya i styrelsen

Nye ordföranden Jan-Erik Levlin presenterar sig

Jag är född 1938 och bosatt i Helsingfors. Efter studier i fysik, kemi och matematik vid Helsingfors Universitet inledde jag 1963 ett drygt 40-årigt arbetspass vid KCL, den finska massa- och pappersindustrins gemensamma forskningsinstitut (Finlands STFI-Packforsk) varifrån jag pensionerades i slutet av 2003. Under mitt arbetsliv arbetade jag med många olika aspekter rörande fibrerna och deras egenskaper, papperstillverkningen, pappersprodukternas egenskaper etc. både som forskare och senare som forskningschef och direk-

tör. Under de sista 10 åren utgjordes en stor del av mitt arbete av frågor rörande forskningsstrategier och forsknings-samarbete både nationellt och internationellt, EU frågor osv.

Mina kontakter med pappershistoria och Nordiska Pappershistoriker är av ett relativt nytt datum. Jag har givetvis känt till föreningens existens, men det var egentligen först då jag blev involverad i arbetet med att arrangera IPH kongressen i Stockholm som jag kom i närmare kontakt med den. Arbetet med att sammanställa kongressens föredragsprogram visade att det verkligen finns många olika och intressanta aspekter på ämnet pappershistoria, som det skall bli ett nöje att stifta närmare

NPH:s nya funktionärer

Vid NPH:s årsmöte den 26 maj 2008 gjordes följande personval:

Den nya styrelsen

Jan-Erik Levlin, ordförande, (ny)
Anna-Grethe Rischel, vice ordförande
Per Jerkeman, sekreterare
Richard Kjellgren, kassör, (ny)
Keld Dalsgaard Larsen, ledamot
Kari Greve, ledamot, (ny)
Esko Häkli, ledamot
Helene Sjunnesson, ledamot, (ny)
Björn Krogerus, suppleant
Börje Dahlin, redaktör för NPHT, adjungerad

Revisorer:

Sanny Holm
Bertil Mark
Henrik Essen, suppleant

Valberedning:

Göran Wohlfart
Bertil Mark

NPH:s representanter i andra organisationer:

Gösta Liljendahls fond:

Göran Wohlfart, ordinarie ledamot
Bo Rudin, suppleant

Skogsindustriernas Industrihistoriska Utskott

Göran Wohlfart, adjungerad

Avgående ordförande i NPH Göran Wohlfart avtackas vid årsmötet av tillträdande ordförande Jan-Erik Levlin.